

РОЛЬ ПРЕЗИДЕНТА США Б. КЛІНТОНА ТА ЙОГО АДМІНІСТРАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВРЕГУЛЮВАННЯ АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ 1993–2001 РР.

Світлана Моцак

кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри
всесвітньої історії, міжнародних
відносин та методики навчання
історичних дисциплін Сумсько-
го державного педагогічного
університету імені А.С. Мака-
ренка,

м. Суми, Україна

e-mail: mocakci@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3941-9143>

Ігор Токаренко

магістрант Сумського держав-
ного педагогічного універси-
тету імені А.С. Макаренка,

м. Суми, Україна

e-mail: igor.tokarenko18@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7275-7091>

Ключові слова:

арабо-ізраїльський конфлікт, Близький Схід, Б. Клінтон, США, «план Клінтона», Ізраїль, мирний процес

У статті досліджено роль президента Білла Клінтона та його адміністрації у процесі врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту 1993–2001 рр. Проаналізовано вектор зовнішньої політики США щодо конфлікту на Близькому Сході у цього періоду.

Значну увагу приділено особистій ролі президента США Б. Клінтона в процесі врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту, а саме трансформації ролі США упродовж каденції Б. Клінтона – від спостерігача, у 1993 р., до активного учасника мирного процесу у 1998–2001 рр. Досліджено думку американських дослідників та засобів масової інформації щодо політики Білого Дому за часів адміністрації президента Б. Клінтона. Досліджено результати процесу мирного врегулювання на Близькому Сході.

THE ROLE OF US PRESIDENT B. CLINTON AND HIS ADMINISTRATION IN THE SETTLEMENT PROCESS ARAB-ISRAELI CONFLICT 1993–2001

Svetlana Motsak

Candidate of Pedagogical
Sciences, Senior Lecturer, Head
of the Department of World
History, International Relations
and Methods of Teaching
Historical Disciplines Sumy State
Pedagogical University named
after A.S. Makarenko,
Sumy, Ukraine

The article examines the role of President Bill Clinton and his administration in the process of settling the Arab-Israeli conflict in 1993–2001. The vector of US foreign policy regarding the conflict in the Middle East in 1993–2001 was analyzed.

Considerable attention in the article is devoted to the personal role of President Bill Clinton in the process of settling the Arab-Israeli conflict, namely, the role of the USA changes during Bill Clinton's tenure, from an observer in 1993 to an active participant in the peace process in 1998–2001. The

e-mail: mocakci@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3941-9143>

Ihor Tokarenko

Master's student of the Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine

e-mail: ihor.tokarenko18@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7275-7091>

opinion of American experts and mass media regarding the policy of the White House under President Clinton is indicated, as well as the results of the peace settlement process.

The article also defines the content of President Bill Clinton's plan for a peaceful settlement of the Arab-Israeli conflict in 1993–2001. Special attention is paid to the distribution of the disputed Arab-Israeli territory. The approaches to the resolution of the Arab-Israeli conflict by the Israeli, Palestinian, Syrian and Jordanian parties and their attitude to the US policy during the tenure of Bill Clinton in 1993–2001 are reflected.

The results of the activities of Bill Clinton and his administration regarding the settlement of the Arab-Israeli conflict in 1993–2001 were analyzed, namely, it was noted that thanks to the personal position of the American president, for the first time in the last decades of the 20th century, the process of settling the Arab-Israeli conflict has moved from place to place.

Keywords: Arab-Israeli conflict, Middle East, B. Clinton, USA, “Clinton's plan”, Israel, peace process

URL:

<https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/38>

Моцак, С., & Токаренко, І. (2022). Роль президента США Б. Клінтона та його адміністрації у процесі врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту 1993–2001 рр. *Консенсус*, 4, 77–85.

Постановка проблеми. Арабо-ізраїльський конфлікт – це протистояння між низкою арабських країн, а також арабськими воєнізованими радикальними угрупованнями, що підтримуються частиною корінного арабського населення підконтрольних Ізраїлем палестинських територій, з одного боку, та державою Ізраїль – з іншого. Сам конфлікт розпочався ще у кінці XIX ст., проте поширення він набув після проголошення незалежної держави Ізраїль у травні 1948 р.

Тогочасною стратегічною метою США на Близькому Сході було забезпечення стабільності своїх економічних та, насамперед, політичних інтересів у цьому регіоні. Їх досягнення було нерозривно пов'язано з врегулюванням арабо-ізраїльського конфлікту. Збереження напруженості і конфліктності не було вигідним для забезпечення американських інтересів в цьому регіоні. Адміністрація Б. Клінтона, отримавши у спадок мирний процес на Близькому Сході, розвивала його за тією ж схемою, що і попередня адміністрація Дж. Буша-Старшого. Основою політики Білого Дому було прагнення досягти якнайшвидшого прогресу у врегулюванні конфлікту.

Історіографія проблеми. Дослідженням питань врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту за часів президенства Б. Клінтона та визначення зовнішньої

політики США займалися як українські, так і закордонні вчені. Результати здобутків українських науковців знайшли відображення в працях А. Захарченко¹, П. Кірпенко², В. Гусакова³. До праць зарубіжних вчених можна віднести дослідження В. Лакера⁴, К. Свішера⁵, Е. Басевича⁶. Проте питання ролі президента США Б. Клінтона та його адміністрації в урегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту повністю не розкрито. Тому **метою даної статті є** висвітлення ролі президента США Б. Клінтона та його адміністрації у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту 1993–2001 рр.

Виклад основного матеріалу. Політика США за часів президентства Б. Клінтона та його адміністрації була спрямована на врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту. Мирний процес перейшов до адміністрації Б. Клінтона і спочатку безпосередньо ним займалася зовнішньополітична команда під керівництвом держсекретаря У. Крістофера. Саме він здійснював поїздки в країни регіону, підштовхуючи арабів і палестинців до вирішення проблем, а президент Б. Клінтон брав безпосередню участь у вирішенні дипломатичних завдань. Причин цьому було кілька. По-перше, хоча президент можливо і не уявляв усіх аспектів проблем близькосхідної кризи, він, як досвідчений політик, бачив переваги, які могли принести вирішення цього питання за безпосередньої участі США. Вашингтонська Декларація «Осло-1» на тлі усіх невдач у зовнішній політиці в 1993 р., була справжнім проривом не тільки у врегулюванні, а й у всій зовнішній політиці адміністрації демократів. Б. Клінтон, за своїм досвідом і стилем керівництва, бажав бути в центрі подій, особливо, якщо вони обіцяли успіх. По-друге, Клінтон вірив в особисту дипломатію і в те, що людей можна переконати. Яскравим прикладом стала його згода особисто відвідати засідання палестинського Національного конгресу з метою спонукання депутатів до скасування тих статей Палестинської Хартії 1968 року, які відмовляли Ізраїлю в праві на існування і тим самим гальмували мирний процес⁷.

Головним напрямком зовнішньої політики США на Близькому Сході було врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту. Спочатку США обмежувалися тим, що виступали в ролі посередника, а згодом вони все глибше занурювалися у проблеми

---

¹ Захарченко А.М. Арабо-ізраїльський конфлікт у 1990-ті роки: перспективи подальшого врегулювання. *3-тє сходовознавчє читання А. Кримського*. Київ, 1999. С. 61–63.

² Кірпенко П., Шпакова Н. Великі інтереси і великі обов'язки. До питання про близькосхідну політику США. *Політика і час*. 2003. № 4. С. 59–64.

³ Гусаков В. Ізраїльсько-єгипетський та ізраїльсько-палестинський досвід врегулювання близькосхідного конфлікту. *Людина і політика*. 2003. № 1. С. 24–30.

⁴ Laqueur W., Rubin B. *The Arab-Israel Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict*. New York: Penguin Books, 2001, S. 238–239.

⁵ Swisher C. *The Truth about Camp David. The Untold Story about the Collapse of the Middle East Peace Process*. New York, 2004. S. 29–36.

⁶ Vacevich A.J. *American Empire: The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy*. Harvard, 2002. S. 18–26.

⁷ Кірпенко П., Шпакова Н. Великі інтереси і великі обов'язки. До питання про близькосхідну політику США. *Політика і час*. 2003. № 4. С. 59–64.

арабо-ізраїльського конфлікту, зокрема: переговори з Йорданією і Сирією, фінансування Палестинської автономії і створення там державних структур, доля Єрусалиму і проблема водних ресурсів в регіоні, припинення тероризму і контроль за озброєннями тощо. Це далеко не повний список питань, які мали безпосереднє відношення до мирного процесу на Близькому Сході⁸. Практично вже до 1998 р. адміністрація Б. Клінтона усвідомила, що без прямого американського втручання арабо-ізраїльський конфлікт не буде вирішено.

Це наклало на США важкий тягар відповідальності, чого адміністрація Б. Клінтона у своїй близькосхідній стратегії спочатку намагалася уникнути. На думку Г. Кіссінджера, якби американський план вдалося здійснити, США довелося б вступити в переговори про здійснення окремих пунктів угоди, а пізніше гарантувати результат їх виконання, то США довелося б переглянути свій курс на підтримку держави Ізраїль, оскільки миротворець повинен був би виступати з рівновіддалених позицій до всіх сторін конфлікту. Це мало б значні наслідки і для всього Близькосхідного регіону. Однак, план адміністрації Б. Клінтона було відхилено, що призвело до нового загострення ситуації на Близькому Сході.

Американську позицію на Близькому Сході уособлював представник Держдепартаменту США Денніс Росс. Він проводив курс на одноосібне лідерство США у процесі врегулювання. Про це свідчили дії американців під час чергової кризи на півдні Лівану в квітні 1996 р. Обмін ударами між бойовиками Хезболли та ізраїльською авіацією міг призвести до повномасштабного конфлікту на Близькому Сході⁹.

У результаті американці виявилися єдиними творцями компромісу, яким закінчився конфлікт. У той же час це було вигідно і сирійському керівництву, зацікавленому в обмеженості можливостей США, які могли вплинути на Хезболлу та Іран тільки через Дамаск. Така ж позиція відповідала інтересам й Ізраїлю.

Президент Б. Клінтон пізніше у своїх мемуарах зазначав, що США були на мирних переговорах єдиним посередником і тільки вони могли забезпечити їх успіх, оскільки Ізраїль у питаннях своєї безпеки покладався на підтримку США, а не на Росію або Європейський Союз. Таке ставлення американців було і до арабських учасників переговорів. Вони вважали, зокрема, що Сирія піде на угоду з Ізраїлем через припинення допомоги від СРСР і необхідності встановлення контактів із Заходом¹⁰.

Президент Сполучених Штатів за час свого правління брав участь у всіх найважливіших зустрічах з питань мирного врегулювання, навіть якщо там не

---

⁸ Захарченко А.М. Угоди Осло та їхній вплив на близькосхідний мирний процес: підходи американських політологів . *6-ті сходознавчі читання А. Кримського*: Тези міжнародної наукової конференції. Київ, 2002. С. 207–209.

⁹ Laqueur W., Rubin B. *The Arab-Israel Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict*. New York: Penguin Books, 2001, S. 240.

¹⁰ Clinton W. *Foreign Policy Speech by President*. White House, Washington. February 26, 1999. S. 12–16.

передбачалося підписання угод. Він використовував ці поїздки для досягнення прогресу у вирішенні інших близькосхідних проблем. Б. Клінтон став першим американським президентом, який за двадцять останніх років ХХ ст. відвідав Дамаск. Крім цього, він безліч разів зустрічався з провідними політиками держав Близького Сходу як офіційно, так і неофіційно. Коли було потрібно, він використовував ці контакти для чинення тиску на сторони конфлікту, щоб досягти необхідного результату. Б. Клінтон стверджував, що потрібно залучати до вирішення проблем усіх, хто може цьому посприяти.

У 2000 р. адміністрація демократів зробила рішучі кроки щодо мирного врегулювання на Близькому Сході, прагнучи вирішити всі питання одразу. У липні прем'єр-міністр Ізраїлю Ехуд Барак погодився передати під контроль палестинців 91% території Західного берега річки Йордан, а також уперше з 1967 р. обговорити питання про розподіл Єрусалиму. Незважаючи на відсутність згоди з боку Палестинської делегації, США прагнули використовувати настрій Е. Барака і прискорити переговорний процес з огляду на те, що президентський термін Б. Клінтона завершувався¹¹.

У вересні 2000 р., було організовано зустрічі Б. Клінтона з Е. Бараком і лідером Організації звільнення Палестини Ясером Арафатом. Вирішальні переговори відбулися 19–24 грудня 2000 р. на базі американських військово-повітряних сил «Боллінг». Там президент Б. Клінтон оприлюднив свій план врегулювання, за яким 95% території Західного берега річки Йордан і увесь сектор Газа мали передатися палестинцям. План передбачав розподіл міста Єрусалим. Зокрема, арабські квартали на сході відходили палестинцям, а 11 поселень, побудованих після 1967 р., до Ізраїлю. У Старому місті Арабські святині передавалися під обмежений палестинський суверенітет, а Стіна плачу, іудейський квартал і частина вірменського кварталу – під ізраїльський. Визнавалося право палестинських біженців на повернення на територію своєї держави. Ізраїль приймав біженців у кількості, відповідній його суверенного рішення. У відповідь палестинці повинні були визнати Ізраїль в його нових кордонах і закінчити палестино-ізраїльський конфлікт¹².

25 грудня 2000 р. прем'єр-міністр Ізраїлю Е. Барак погодився прийняти американські умови без застережень, але Я. Арафат і його сподвижники відкинули «план Клінтона». Фактично це означало продовження інтифади, яка стала набувати форм індивідуального терору і ставала все кровопролитнішою. В Ізраїлі Е. Барак втратив всяку підтримку і забезпечив прихід до влади правих сил на чолі з Аріелем Шароном.

Запропонований Б. Клінтоном план мав задовольнити обидві сторони, насамперед, домогтися максимуму поступок від Ізраїлю і згоди на запропоновані

---

¹¹ Захарченко А.М. Американсько-ізраїльські відносини в контексті сучасних проблем безпеки на Близькому Сході: новий етап зміцнення стратегічного альянсу. *9-ті сходовознавчі читання А. Кримського*: Тези міжнародної наукової конференції. Київ, 2005. С. 155–157.

¹² Там само.

умови від палестинців. Клінтон заради цього відклав поїздку до Північної Кореї, продемонструвавши, що для нього вирішення близькосхідної проблеми є більш важливим.

Як зазначав експерт «Heritage Foundation» Аріель Коен, особливістю політики адміністрації Б. Клінтона в близькосхідному врегулюванні стало зосередження основної уваги на пошуках вирішення арабо-ізраїльського конфлікту в цілому і на палестинському аспекті даного конфлікту, зокрема. Ця політика повністю збіглася зі стратегією зближення США з мусульманським світом. Вона стала особливо очевидною у період правління адміністрації Б. Клінтона. Коли проізраїльськи налаштований Конгрес США прийняв у 1995 р. рішення про переїзд посольства США з Тель-Авіва в Єрусалим, президент Б. Клінтон вирішив його відкласти. На його думку, такий крок міг би надзвичайно розсердити палестинців та арабів, здатних у цьому угледіти прояв проізраїльської налаштованості американської влади¹³.

У зв'язку з тим, що Б. Клінтону все складніше було вести переговори з Біньяміном Нетаньяху, який на той час був лідером опозиції в Кнессеті, він поступово схилився до тісного стратегічного діалогу з Я. Арафатом з питань, що стосувалися остаточного врегулювання ситуації в регіоні. Американці сприяли розширенню економічної допомоги Палестинській автономії. На міжнародній конференції, що відбулася у жовтні 1993 р. у Вашингтоні, було вирішено виділити на розвиток Палестинської економіки вже в найближчий рік 600 мільйонів доларів і більше 2 мільярдів – в наступні п'ять років¹⁴.

Традиційно в політиці мирного врегулювання на Близькому Сході значне місце посідали питання взаємин з Ізраїлем. Останній був найближчим союзником США, тому в Білому Домі робили все можливе, щоб гарантувати безпеку Ізраїлю. Особливо американцям імпонувала прихильність Ізраїлю до демократії. Складність у врегулюванні близькосхідного конфлікту, на думку держсекретаря США Мадлен Олбрайт, полягала в тому, що через постійну ворожість і екстремізм арабів, Ізраїлю доводилося ретельно зважувати навіть найменші кроки і ставитися до них з обережністю. З іншого боку, зменшити ворожість арабів було б простіше, якби деякі ізраїльські лідери не наполягали на своєму праві «повного і необмеженого» за термінами управління правим берегом річки Йордан і сектором Гази¹⁵.

Без постійного нагляду за мирним процесом з боку США, Ізраїль не зміг би піти на поступки. Усі ізраїльські політики були обмежені складною внутрішньополітичною ситуацією у себе в країні. Ідея «мир в обмін на землю», покладена в основу мирного процесу, ставила Ізраїль в позицію культурного, політичного і військового відступу.

¹³ Vacevich A.J. *American Empire: The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy*. Harvard, 2002. S. 18–26.

¹⁴ Гусаков В. Ізраїльсько-египетський та ізраїльсько-палестинський досвід врегулювання близькосхідного конфлікту. *Людина і політика*. 2003. № 1. С. 24–30.

¹⁵ Там само.

Мирний процес приніс Ізраїлю очевидний економічний успіх. У 1991 р. в країну було вкладено 366 млн. дол. іноземних інвестицій, а в 1995 р. ця сума збільшилася до рекордних 2,03 млрд. дол. Тим не менш, ідея «мир в обмін на землю» сприймалася здебільшого як безперспективна стратегія. Після краху біполярного світу ізраїльські урядовці вважали головною метою знайти для країни нову роль у зовнішній політиці.

На думку оглядачів «Washington post», адміністрації Б. Клінтона не вистачало ясності в її позиції щодо Ізраїлю і палестинців. Чіткий план головного спостерігача переговорів, яким були США, мав змусити Б. Нетаньяху відмовитися від одностороннього розширення поселень навколо Єрусалиму, а Я. Арафата від прагнення проголосити незалежність Палестинської держави¹⁶.

У той же час з'явилися дані, що жорстка позиція Б. Нетаньяху і Я. Арафата була викликана внутрішньополітичними проблемами, з якими вони зіткнулися у себе вдома. Національно-ліберальна партія Ізраїлю «Лікуд» втрачала підтримку населення і навіть президент Хаїм Вейцман виступив із закликом до Б. Нетаньяху про відновлення переговорів. У Палестинській автономії зростала опозиція до Я. Арафата, яку очолювала екстремістська організація ХАМАС. Основою невдоволення було погіршення в автономії соціально-економічної ситуації.

США брали участь у процесі мирного врегулювання, ставлячи його в залежність від надання гарантій безпеки державі Ізраїль. Виразом цього стали не тільки постійні словесні підтвердження відповідальності США за виживання Ізраїлю, а й надання йому фінансової допомоги. У березні 1996 р. в Шарм-аль-Шейху Б. Клінтон пообіцяв виділити Ізраїлю 100 млн. дол. на підтримку Збройних сил і поліції Ізраїлю. У квітні 1996 р. було підписано угоду США та Ізраїлю про спільну боротьбу з тероризмом, яка передбачала додаткове виділення 50 млн. дол. на загальну діяльність щодо забезпечення захисту Ізраїлю від атак терористів. У 1998 р. США надали Ізраїлю фінансову допомогу, яка повинна була компенсувати витрати на перебудову системи безпеки і сприяння палестинцям у розвитку економіки¹⁷.

Однак, адміністрація Б. Клінтона не змогла переламати негативне ставлення до мирного процесу з боку ізраїльського суспільства і його політиків. Праві сили на чолі з А. Шароном до 2000 р. мали в Ізраїлі суттєву підтримку, оскільки вважали, що вони пішли на занадто значні поступки палестинцям. Домовленості в Осло для них стали національною трагедією.

Мирний процес, який було започатковано в Мадриді і пролонговано після домовленостей в Осло, можна порівняти з угодою 1979 р. в Кемп-Девіді між Ізраїлем та Єгиптом. Американці розглядали його як просування Ізраїлю по шляху до мирного врегулювання. Однак, праві ізраїльтяни говорили про повторення помилок, оскільки

¹⁶ Laqueur W., Rubin B. The Arab-Israel Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict. New York: Penguin Books, 2001, S. 247-248.

¹⁷ Laqueur W., Rubin B. The Arab-Israel Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict. New York: Penguin Books, 2001, S. 270.

повернення Синайського півострова призвело, на їхню думку, до відокремлення Західного берега річки Йордан і сектору Газа¹⁸.

Для США не існувало іншого шляху вирішення близькосхідної проблеми. На думку директора Вашингтонського інституту зовнішньополітичних досліджень Р. Хаас, Сполучені Штати повинні були залишатися головною рушійною силою в цьому регіоні. Р. Хаас пропонував скорегувати підхід до проблеми за рахунок більш конструктивних зусиль, шляхом збільшення довіри між сторонами конфлікту і спонукання палестинців стати більш демократичним суспільством¹⁹. Однак, проблема якраз і полягала у відсутності довіри, що і призвело до провалу переговорів. Можливість же палестинців стати більш демократичними за відсутності своєї держави, виглядала досить проблематичною.

Серед американських дослідників більшість висловлювалася критично щодо дій адміністрації Б. Клінтона. Зокрема, Г. Кіссінджер говорив, що невдачі процесу, розпочатого в Осло, були пов'язані з тим, що він не вирішив жодної з фундаментальних проблем. Однак, було створено відчуття безпеки, при якому обидві сторони порухалися, що можна не поспішати з врегулюванням. Ізраїльтяни і палестинці повірили словам американців, що народи Близького Сходу готові до миру, але не змогли оцінити його наслідки. Негативним моментом врегулювання був поспіх, який проявили Б. Клінтон і Е. Барак.

Іншу цікаву точку зору висловив К. Крістінсон. На його думку, хоча Сполучені Штати вважали себе нейтральними в палестино-ізраїльському врегулюванні, все ж безпека Ізраїлю мала для них пріоритетне значення. Це був наслідок сформованих забобонів, коли довгий час Ізраїль сприймався у Вашингтоні як союзна держава, а палестинці – як розрізнене збіговисько екстремістських груп, що дестабілізують ситуацію в регіоні. Таке ставлення зберігалось у період 1990-х рр., навіть незважаючи на всі досягнення мирного процесу. Для прикладу, в очах американців Б. Натаньяху відображався як офіційний представник інтересів своєї держави, тоді як Я. Арафат асоціювався з Організацією визволення Палестини, а не з Палестинською автономією. Звідси, на думку дослідника, виникали причини невдачі мирного процесу з вирішення палестино-ізраїльського конфлікту²⁰.

Підсумовуючи ці думки, можна погодитися, що адміністрація Б. Клінтона брала безпрецедентно велику участь у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту 1993–2001 рр. Вона змогла домогтися значних поступок від Ізраїлю, застосовуючи політичний тиск і надаючи йому фінансову допомогу.

---

¹⁸ Swisher C. The Truth about Camp David. The Untold Story about the Collapse of the Middle East Peace Process. New York, 2004. S. 12–16.

¹⁹ Захарченко А.М. Політика адміністрації Б. Клінтона у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту: оцінки американських політологів. *Дослідження світової політики*. 2002. Вип. 20. С. 194–201.

²⁰ Захарченко А.М. Політика адміністрації Б. Клінтона у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту: оцінки американських політологів. *Дослідження світової політики*. 2002. Вип. 20. С. 194–201.

Висновки. Аналіз політики адміністрації Б. Клінтона в мирному процесі на Близькому Сході дає можливість стверджувати, що 1990-і рр. стали сприятливим періодом для досягнення повного, але тимчасового, врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту. Ця думка будувалася не тільки на вигідній міжнародній ситуації, але і на переконанні в наявності у Сполучених Штатах відповідних можливостей для впливу на таку складну проблему. У ході мирного процесу змінювалася роль США в ньому. Якщо спочатку Білий Дім виступав як посередник, то з часом довелося перейти до прямої участі в переговорному процесі, запропонувавши свій власний план врегулювання. На жаль, Сполученим Штатам Америки за президенства Б. Клінтона не вдалося повністю врегулювати арабо-ізраїльський конфлікт, проте роль президента Б. Клінтона та його адміністрації була безпрецедентно великою. Фактично, завдяки особистій позиції американського президента, вперше за останні десятиліття XX ст. процес врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту зрушився з місця.

REFERENCES

- Bacevich A.J. American Empire: The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy. Harvard, 2002. S. 18–26 (in English).
- Clinton W. Foreign Policy Speech by President. White House, Washington. February 26, 1999. S. 12–16 (in English).
- Husakov V. Izraïlsko-yehypetskyi ta izraïlsko-palestynskyi dosvid vrehuliuvannia blyzkoskhidnoho konfliktu. *Liudyna i polityka*. 2003. № 1. S. 24–30 (in Ukrainian).
- Kirpenko P., Shpakova N. Velyki interesy i velyki oboviazky. Do pyttannia pro blyzkoskhidnu polityku SSHA. *Polityka i chas*. 2003. № 4. S. 59–64 (in Ukrainian).
- Laqueur W., Rubin B. The Arab-Israel Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict. New York: Penguin Books, 2001, 580 p. (in English).
- Swisher C. The Truth about Camp David. The Untold Story about the Collapse of the Middle East Peace Process. New York, 2004. S. 29–36 (in English).
- Zakharchenko A.M. Amerykano-izraïlski vidnosyny v konteksti suchasnykh problem bezpeky na Blyzkomu Skhodi: novyi etap zmitsnennia strateichnoho aliansu. *9-ti skhodoznavchi chytannia A. Krymskoho. Tezy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. Kyiv, 2005. S. 155–157 (in Ukrainian).
- Zakharchenko A.M. Arabo-izraïlskyi konflikt u 1990-ti roky: perspektyvy podalshoho vrehuliuvannia. *3-ti skhodoznavchi chytannia A. Krymskoho. Tezy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. Kyiv, 1999. S. 61–63 (in Ukrainian).
- Zakharchenko A.M. Osoblyvosti vidnosyn SSHA ta Izraïliu u 1990-kh rokakh. *Doslidzhennia svitovoï polityky*. 2002. Vyp. 19. S. 107–115 (in Ukrainian).
- Zakharchenko A.M. Polityka administratsii B. Klintonu u vrehuliuvanni arabo-izraïlskoho konfliktu: otsinky amerykanskykh politolohiv. *Doslidzhennia svitovoï polityky*. 2002. Vyp. 20. S. 194–201 (in Ukrainian).
- Zakharchenko A.M. Uhody Oslo ta yikhniï vplyv na blyzkoskhidnyi myrnyi protses: pidkhody amerykanskykh politolohiv. *6-ti skhodoznavchi chytannia A. Krymskoho. Tezy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. K., 2002. S. 207–209 (in Ukrainian).